

amely a szó negatív értelmében nálunk alig létezik. Az alkotószabadság voltaképpen metafizikai megteremtésének bármilyen kísérlete környékénül összeütközésbe kerül a szocialista öngazgatás fejlesztési törekvéseivel, és az igazi alkotószabadsággal való visszaéléshez vezetne.

— Különösen súlyos az alkotószabadsággal való olyan visszaélés, amely a nacionalizmusból fakad, abból, hogy túlbecsüljük saját népünknek és kultúránknak az általános előrehaladás-hoz való hozzájárulását, és lebecsüljük mások harcát, kulturális kincseit és alkotásait, mégpedig saját népünk, a történelem során „elhivatott” nép állítólagos tragikus útjáról alkotott romantikus elképzelésekből eredően, úgy értelmezve, hogy a más népek történelmében és életében mindig, minden elragadó volt, tehát mindezt azzal az óhajjal, hogy a saját népünk kultúráját a mások kultúrái fölé helyezzük. Az ilyen jelenségek közvetlen támadást jelentenek nemzetünk és nemzetiségeink testvérisége és egysége, forradalmunk legnagyobb vívmánya ellen. Pedig az idén is jelentek meg nacionalizmustól terhes irodalmi alkotások. Íróink erőlesen elítélik a nacionalizmust, és mindig kiveszik részüket e káros jelenség elleni harcból.

KÖZÖSSÉGI SZELLEM ÉS NEMZETI SAJÁTOSÁGOK. A legfiatalabb jugoszláv egyetemek közé tartozó maribori és Banja Luka-i kezdeményezte annak az országos tanácskozásnak a megszervezését, amely a nemzeti kérdés jugoszláv gyakorlatával és elméletével, illetve Edvard Kardelj munkásságával volt hivatott foglalkozni. Éves előkészületek után november 5-én és 6-án került sor a nagy érdeklődést kiváltó tanácskozásra, a Banja Luka-i művelődési otthon nagytermében. Az ország minden ré-

szébből jelentkeztek teoretikusaink; összesen harminckilencen jelentették be dolgozatukat.

A tanácskozás hangvételét alapvető módon határozta meg Cvijetin Mijatović megnyitó beszéde, de nemcsak azért, mert a vizsgált terület úgyszólván valamennyi összetevőjét megemléltette, hanem azért is, mert a kardelji életműre építve valóban útmutató elhivatottsággal szólt a nemzeti kérdés jugoszláv gyakorlatának és elméletének időszzerű kérdéseiről.

A kérdéskör időszzerűségéhez nem férhet kétség, hiszen a szocialista forradalom marxista elméletében a nemzeti kérdés a múltban is, napjainkban is kiemelkedő helyet foglal el. Ismeretes, hogy a munkásmozgalom történetében különböző nézetek alakultak ki mind a nemzeti kérdés jellegét, mind pedig a megoldásához való viszonyulás milyenségét illetően. Korunk azonban meggyőző módon igazolta Leninnek azt a tételét, hogy a nemzeti kérdésnek alapvető módon be kell épülnie a szocialista átalakulás valamennyi megnyilvánulásába. Ugyan akkor a nemzeti kérdés megoldása szükségszerű előfeltétele az osztályszabadság és az összemű egyenjogúság kivívásának. A nemzeti szabadság megkövetelése éppen nálunk, a jugoszláv szocialista forradalom keretében jutott kifejezésre, mint a forradalmi kérdések egyik legfontosabb összetevője, mint a forradalmi törekvések sikerének záloga.

A Jugoszláv Kommunista Párt, illetve a Jugoszláv Kommunista Szövetség történelmi érdeme — hangsúlyozta Cvijetin Mijatović elvtárs —, hogy noha ellentmondásos és súlyos harcok árán, de rájött a nemzeti kérdés osztálylényegére és forradalmi tartalmára, illetve hogy a régi Jugoszláviában, „a népek börtönében”, felfigyelt a több nemzetiségű közösség

megoldatlan viszonyaira, s ezzel kölcsönös fontosságot tulajdonított az osztály- és nemzeti szabadság kivívásának. Forradalmi mozgalmunkban kétségtelen, hogy Josip Broz Tito és Edvard Kardelj voltak az elsők, akik tudatosítani igyekeztek a nemzethez, illetve a nemzeti kérdés megoldásához való új viszonyulás szükségességét.

A jugoszláv szocialista forradalom jellegzetességeit elemezve szembetűnik, hogy az öngazgatás gyökereit is a fegyveres forradalom korszakában találhatjuk meg. Edvard Kardelj ezzel kapcsolatban mondta ki, hogy „A tömegek minden igazi forradalma tulajdonképpen az öngazgatás legközvetlenebb formája. Ilyen volt a mi forradalmunk is. A partizánosztagok létrejötté valójában már önmagában véve is a tömegek öngazgatású forradalmi akarátát fejezte ki. Ebben az öngazgatású forradalmi akcióban alakultak ki a néphatalom szervei is. Az öngazgatás tehát nem a forradalom után született meg, hanem a forradalomban, a népfelszabadító harcokban és a néphatalom első forradalmi cselekedeteiben”.

A haladásért azonban szüntelenül meg kellett vívunk harcunkat, hogy leküzdhessük nehézségeinket és az öngazgatás-ellenes erőket. Az ellenállást tanúsító erők rendszerint akkor a leghangosabbak, amikor valamilyen komolyabb nehézséggel kell megbirkózunk. Így van ez ma is, amikor például gazdasági életünk időszerű gondjaira kell megoldást találnunk. A stabilizációs program megvalósításában tapasztalható fennakadásokat erővel az öngazgatásban, nem pedig az öngazgatás fejletlenségében akarják megtalálni. Politikailag és eszmeileg egyaránt, ezek az ellenállások a legtöbbször a nacionalizmus legkülönbözőbb megnyilvánulási formáiban jelentkeznek.

Napjainkban találkozhatunk azonban a nacionalizmus egy sajátos formájával is; az ún. jugoszláv nemzet mellett száll síkra, illetve az olyan jugoszláv nemzet kialakítását szorgalmazza, amely a mostani helyzeteket helyettesítené. Nem véletlen, hogy Kardelj megkülönböztetett figyelmet szentelt ennek a kérdésnek. „A jugoszláv nemzetek egységének és annak a szocialista irányvételünknek, hogy mind humánusabb és szorosabb kapcsolatokat alakítsanak ki egymással, az égvilágon semmilyen köze sincs a holmiféle ‚jugoszláv nemzetet‘ hirdető koncepciókhoz.” A jugoszláv nemzetek és nemzetiségek rokonságát nem az etnikai rokonság, hanem sokkal inkább a közös sorsukból fakadó közös érdekek, de elsősorban az emberek és a nemzetek közötti szocialista viszonyok kialakításáért vívott közös harcuk bizonyítja. Nem szabad tehát összekeverni szocialista jugoszláv tudatunkat az egykori burzsoá és nacionalista „integrális” jugoszláv tudattal.

Vannak olyan törekvések is — állapították meg a tanácskozáson —, amelyek a „jugoszláv patriotizmus és közösségi szellem” nevében igyekeznek elfojtani a nemzeti sajátosságokat, megkísérlik valamennyi nemzet és nemzetiség, köztársaság és tartomány autonómiáját korlátozni, önálló fejlődésükben teljes nemzeti szabadságukat megnyirbálni. Ugyanakkor mindannyiunk számára világos, hogy mi éppen azért lehetünk büszkéek Jugoszláviára, mert állandóan bővítjük az egyenjogúságnak teret biztosító lehetőségeket, ennek alapján pedig mindegyik nemzetünk és nemzetiségünk sokrétű gazdasági, politikai és kulturális felvirágzását. Meggyőződésünk — hangoztatták többen is —, hogy minél szilárdabban uralmuk alá vonják az egyes nemzetek és nemzetisé-

gek, az egyre fejlettebb öngazgatási viszonyok segítségével, a sajátjukat, annál erősebb lesz a közösségünk is. Mindannyiunk érdeke, hogy szilárd és egységes közösségben fejlődjünk — zavartalanul.

Az első értékelések, a tanácskozás eredményességét bizonyító felszólalások már a Banja Luka-i művelődési otthon nagytermében elhangzottak. Az egyértelműen pozitív értékelésekliz ni sem tehetünk hozzá sokat, csak annyit, hogy valóban célratorően, a bonyolult téma egyetlen vetületét sem megkerülve foglalkoztak a nemzeti kérdés jugoszláv gyakorlatával és elméletével teoretikusaink. Ezért is születhetett meg az a javaslat, hogy az elkövetkező időszakban évente meg kellene rendezni a kardelji életművel foglalkozó tudományos tanácskozást valamelyik egyetemi városunkban. De csak akkor, ha sikerül valóban az újat keresés igényével megszervezni az ilyen tanácskozásokat.

Banja Lukához visszatérve említsük meg még azt is, hogy többen megállapították: „a nemzetek feletti nemzet nem nemzet”, a mesterséges tákolmány inkább mondható a nemzeti viszonyok tagadásának, mint ezeknek a viszonyoknak a rendezésére tett kísérletnek. Banja Luka november első napjaiban különösen érzékenyen reagált a kardelji nemzetfelfogással összeegyeztethetetlen nézetekre. A reagálások mindegyike képzett, a titói irányvétel kardelji elmélyítését részleteiben ismerő teoretikusoktól származott. Ezért is sorolható a tudományos tanácskozás jellegzetességei közé az a megállapítás, hogy napjainkban Jugoszláviában a mindig időszerű és olykor gondokat is okozó nemzeti kérdés nem oldható meg „nemzetek feletti nemzet” létrehozásával. A szocialista közösségi szellem csakis a nemzeti sajátosságok elismerésével, minden egyes nem-

zet és nemzetiség alapvető jogainak és érdekeinek elismerésével szilárdítható meg.

Bonyolult és máról holnapra meg nem oldható kérdés a nemzeti kérdés, ezért nem elégedhetünk meg az alkalmi vizsgálatokkal. Nem szorítkozhatunk csupán az évfordulókra, hanem állandó és alapos munkát kell végeznünk a nemzetek és a nemzetiségek egyenjogúságának elmélyítése érdekében.

Az első, éppen ezért kellőképpen ki nem munkált értékelések azt bizonyítják, hogy a nemzeti kérdés jugoszláv elméletével és gyakorlatával, illetve a kardelji életmű vonatkozó részével foglalkozó Banja Luka-i tudományos tanácskozás beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Zárószavában a tanácskozás legfontosabb eredményei közé sorolta a Banja Luka-i egyetemen prorektora, Dimitrije Hajduković, hogy „ezúttal is bebizonyosodott az osztályjelleg és a nemzeti kérdés dialektikus együvé tartozása”. Ugyanakkor az a tény is megerősítést nyert, hogy „öngazgatású szocialista társadalmunk valóságán kívül egyetlen nemzetünk vagy nemzetiségünk sem található meg boldogulásának kulcsát”.

A nemzeti kérdés megoldására vonatkozó forradalmi elméletünk és gyakorlatunk vizsgálata elképzelhetetlen Edvard Kardelj munkásságának megismerése nélkül. Dogmaellenes, mindig újat és jobbat kutató szelleme határozta meg a Banja Luka-i tanácskozás hangvételét. Egy kicsit mindannyiunk feladata, hogy elősegítsük a Banja Luka-i tanácskozás eredményeivel gazdagabbá tett kardelji életmű közkinccsé válását.

F. I.

AVNOJ-DÍJ MŰVÉSZEKNEK. A legrangosabb szövetségi elismerést, az

AVNOJ-díjat az idén több művész is kiérdemelte: a díjazottak között van dr. Idriz Ajeti nyelvész, a Koszovói Tudományos és Művészeti Akadémia elnöke, Radmila Bakočević operaénekesnő, a belgrádi Nemzeti Színház tagja, Vangel Kodzoman festő, a macedón akadémia tagja, továbbá Mirko Božić és Čedo Vuković író. A művelődési munkaszervezetek közül AVNOJ-díjban a priština-i Tartományi Színház részesült.

TÖBB MINT HETVEN JELELT.

Az év első felében a tartományi képviselőház határozatot hozott a Vajdasági Művészeti és Tudományos Akadémia létrehozásáról, és kinevezte azt a törzsbizottságot, melynek feladata — a meghirdetett pályázat és beérkezett jelölések alapján — megválasztani az akadémia első tagjait. A határozat szerint a törzsbizottság tizenöt akadémiakust választana, s a továbbiakban ezek döntenének az újabb rendes és rendkívüli tagok felvételéről. A törzsbizottságnak figyelmébe eddig több mint hetven, pontosabban 74 tudóst és művészt ajánlottak. Az egyes tudomány- és művészeti ágak között a következőképpen oszlik meg a jelöltek száma: tíz irodalomtörténészt, kilenc orvostudóst, nyolc jogászt, öt-öt író és agrónomust, négy-nyolc festőt, fizikust, történészt és mérnököt, három-három biológust és vegyészt, két-két matematikust, zeneszerzőt, pedagógust, szociológust és technológust, valamint egy-egy biokémikust, politológust, informatikust és állatorvost jelöltek. Várható, hogy az akadémia első tagjait választó törzsbizottság még az év végéig meghozza javaslatát s hogy már jövőre az akadémia megkezdí működését.

Számunk nyomdába adása után, december 4-én, a Tartományi Képviselő-

ház által megbízott törzsbizottság megválasztotta a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia alapító tagjait, majd december 14-én az alakuló közgyűléssel s az akadémia alapszabályának elfogadásával konstituálódott az új intézmény.

A Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémiának kilenc rendes és tíz levelező tagja van. Ezek: dr. Branislav Djurdjev nyelvész (a boszniai akadémia tagja), dr. Branislav Bukurov földrajztudós, az Újvidéki Egyetem Természettudományi Karának rendes tanára (a szerbiai akadémia tagja), dr. Bogoljub Stanković matematikus, az Újvidéki Egyetem rektora (a szerbiai akadémia tagja), Vasko Popa költő (a szerbiai akadémia levelező tagja), továbbá dr. Slavko Borrojević növénynevelő agrónomus, az újvidéki Mezőgazdasági Kar rendes tanára, dr. Petar Drezgić agrokológus, az újvidéki Mezőgazdasági Kar rendes tanára, dr. Vladimir Kapor gazdasági jogtudós, az újvidéki Jogtudományi Kar rendes tanára, dr. Sruten Marić irodalomtörténész, az újvidéki Bölcsészettudományi Kar világirodalmat tanító egyetemi rendes tanára és Milan Konjović, Zomborban élő festőművész.

Az akadémia levelező tagjai: dr. Danilo Branovački, az Orvostudományi Kar rendes tanára, Rudolf Bruči zeneszerző, az újvidéki Művészeti Akadémia rendes tanára és az újvidéki Opera igazgatója, dr. Milan Čanak, a Természettudományi Kar rendes tanára, dr. Dušan Čamprag, a Mezőgazdasági Kar tanára, dr. Aleksandar Fira a Jogtudományi Kar rendes tanára, dr. Goldmann István, az Orvostudományi Kar rendes tanára, dr. Mirnic József történész, a Bölcsészettudományi Kar rendes tanára, dr. Paula Putanov, a Technológiai Kar rendes tanára, dr. Szeli István iroda-

lomtörténész, a Bölcsészettudományi Kar rendes tanára és Aleksandar Tišma író, a Matica srpska Könyvkiadó szerkesztője.

ÉVFORDULÓK, JUBILEUMOK.

November 29-én a köztársaság napján fennállásának harmincadik évfordulóját ünnepelte az Újvidéki Rádió Tartományunk legrégebb stúdiója ma három adásával napi negyvenórás rádióműsort sugároz Vajdaság nemzeti és nemzetiségei nyelvein, s kétségkívül a leghatékonyabb tömegtájékoztatói eszköze a tartománynak, lévén, hogy ma már átlagban minden vajdasági családnak van készüléke.

Negyed évszázados fennállását ünnepelte november derekán az Újvidéki Egyetem legrégebb kara, a Bölcsészettudományi Kar. A kar 1954-ben alakult, s azóta 11 tanszéken folyik az oktatás. Húsz évvel ezelőtt itt alakult a Magyar Nyelv- és Irodalom Tanszéke is, amely ma a hungarológiai kutatások később létrejött intézetét is magába foglalja.

Művészi pályafutásának negyvenedik évfordulóját ünnepelte Németh Rudolf operaénekes, az újvidéki Szerb Nemzeti Színház operájának egyik vezető egyénisége. Színészként kezdte pályafutását a szabadkai Népkörben, 1939-ben. Az 1945-ben létrejött Szabadkai Népszínház egyik alapító tagja volt, s az lett az Újvidéken megalakult operatársulatnak is. Több mint három évtizede elsősorban operaénekesként dolgozik, nagy sikerrel énekelte Ozmin szerepét a Szóktetés a szerájból, a Borisz Godunov címszerepét, Leporellót a Don Juanban, II. Fülöpöt a Don Carlosban, a Don Pasquale címszerepét, Tiborcot a Bánk bánban, Mefisztót Gounod

Faustjában, és sorolhatnánk még a szerepeket, amelyek mind hozzájárultak, hogy Németh Rudolfot ma is nemcsak Vajdaság, hanem az ország egyik legtömörebb és legszebb basz-zusaként tartsák számon.

RÖVIDFILM SZABADKA MUNKÁSMOZGALMÁBÓL. Győzni fogunk címmel Vicsek Károly rendező rövidfilmet készített Szabadka munkásmozgalmának egy fejezetéről. A film — mint a rendező nyilatkozta — Vértess Árpád forradalmár visszaemlékezése a húszas évek eseményeire. Ennek ellenére nem interjúfilm, mert csak monológyszerűen idézi föl a történeteket. Így inkább költői emlék a film azoknak az embereknek a tiszteletére, akik tizenkilenc-húsz éves fejjel szocialista forradalmat akartak kibontani Szabadkán. Ha börtönbe is kerültek ezek az emberek, hitüket mindig megőrizték, és azt a hitet igyekezett kifejezteni a rendező.

A filmet az újvidéki Neoplanta filmvállalat készítette koprodukcióban a Subotica-filmmel. A forgatókönyvet Milenko Popadić írta, operatőr Dušan Ninkov, díszlettervező Hupkó István volt. A film zenéjét Lengyel Gábor írta. Az ősbemutatót november 23-án tartották meg Szabadkán.

Még egy rövidfilm készült el a Neoplanta filmvállalatban. Čedomir Keco és Nikola Majdak forgatókönyve alapján és ez utóbbi rendezésében forgatták az Üdvözlet című filmet, amely azokról a napokról szól, amikor a dolgozók, az ifjúság és a pionírok üdvözletüket küldték Tito köztársasági elnöknek 87. születésnapjára. A film ősbemutatóját a köztársaság napjának előestéjén tartották: az Újvidéki Televízió mutatta be a közönségnek.